

УДК 35(075.8):332.14

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ.

ДЕЙЧ М.Є.,
доктор економічних наук, доцент,
в. о. професора кафедри
публічного управління та
адміністрування,
ДонДУУ (м. Маріуполь)

У статті проаналізовано основні теоретичні умови залежності стабільності регіонального соціально-економічного розвитку і сталого розвитку держави. Доведено, що урівноважена програма регіонального соціально-економічного розвитку можлива тільки на засадах соціальної відповідальності та є основою зростання економічного розвитку.

Ключові слова: розвиток суспільства; державна регіональна політика; сталий розвиток; соціальна відповідальність.

В статті проаналізовані основні теоретичні умови залежності стабільності регіонального соціально-економічного розвитку суспільства і сталого розвитку держави. Установлено, що сбалансованість програми регіонального соціально-економічного розвитку можлива тільки на принципах соціальної відповідальності, що являється основою економічного зростання.

Ключевые слова: развитие общества; государственная региональная политика; устойчивое развитие; социальная ответственность.

The article examines the main theoretical conditions based on regional stability, socio-economic development of society and sustainable development of the state. The balanced programs of regional socio-economic development on the principles of social responsibility is the basis for economic growth.

Key words: society development; state regional policy; sustainable development; social responsibility.

Постановка проблеми. Необхідність визначення основних науково-методичних підходів до формування принципів розвитку соціально-відповідальної регіональної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед наукових публікацій з проблем соціального аспекту регіонального розвитку та соціальної відповідальності привертає увагу значна активність представників економічної науки: А.О. Колота, О.Ф. Новікової та інших. Найбільш значущою для розвитку наукового напрямку з соціальної відповідальності є книга відомого в Україні та за її межами філософа А.М. Єрмоленка «Етика відповідальності і соціальне буття людини: сучасна німецька практична філософія» [1]. В монографії досліджуються проблеми сучасної німецької практичної філософії, обґрунтовується значення етики відповідальності в гуманістичній переорієнтації суспільства, вирішенні глобальних проблем. Вперше в період з 1994 р., коли Україна стала незалежною, були поставлені запитання, подано наукові обґрунтування щодо сутності

відповідальності, її розподілу та масштабів розповсюдження. Базуючись на онтологічному підході Х. Йонаса, який був розвинений в його книзі «Принцип відповідальності», А.М. Єрмоленко до етики відповідальності пропонує включати онтологічні визначення – відповідальність за буття взагалі, перед буттям взагалі. Цей підхід спрямований на те, щоб цінності та норми формувати з наявного буття, з «відповідальності за збереження буття», яка на підставі «евристички страху» стримувала б експансію людини в світі [1]. В подальших наукових працях А.М. Єрмоленка [2, 3] знайшли розвиток взаємодія етичних норм та цінностей в різноманітних соціальних системах, які визначають особливості формування та прояву соціальної відповідальності.

Метою дослідження є: визначення можливостей розвитку на підставах збалансованої та соціально відповідальної регіональної політики держави. Це можливо забезпечити через баланс загальнодержавних інтересів сталого розвитку з інтересами регіонів та територіальних громад кожного територіального утворення, ґрунтуючись на принципах унітарності держави та цілісності її території. В цих умовах повинно бути досягнуто оптимальне співвідношення децентралізації та централізації влади, забезпечена збалансованість соціально-економічного розвитку регіонів, враховані їх історичні, економічні, екологічні, географічні та демографічні особливості, етнічні та культурні традиції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регіональний розвиток є складним та поступовим процесом, що вимагає дієвих та ефективних інститутів управління, а також тісного співробітництва між урядом, бізнес-організаціями та соціальними групами на кожному рівні. Відповідно, регіональна політика держави грає дуже важливу роль у формуванні соціально-економічного розвитку регіонів як суб'єктів діяльності.

Державна регіональна політика – пріоритетна частина загальної соціально-економічної політики держави, що представляє собою сукупність правових та соціально-економічних методів, спрямованих на розвиток продуктивних сил регіонів, раціональне використання ресурсів, зосереджених на цих територіях з метою сталого розвитку та удосконалення територіальної організації суспільства.

Так, з одного боку, в регіональній політиці держави важливо зберігати можливості пріоритетного розвитку для тих регіонів, що мають особливо важливе соціально-економічне та стратегічне значення, стимулювати розвиток міст та районів з великим науково-технічним потенціалом, які можуть стати «точками зростання» економіки, підприємств, які є основою життєдіяльності місцевого населення. Розвиненість науково-технічного потенціалу є привабливою для співробітництва інвестиційного капіталу, що дає змогу ще більшого розвитку цих територій, запровадження зарубіжного досвіду виробництва, розвитку наукових технологій і на цій підставі посилення умов для зростання соціально- економічних показників.

З іншого боку – необхідні спеціальні методи та заходи регулювання у відношенні регіонів зі складними умовами господарювання, і, як: наслідок, складними соціально-економічними проблемами, такими, як: екологічний стан, з високим рівень безробіття, міграційними проблемами. Основним напрямком державної політики по відношенню до кризових територій є створення умов для розвитку цих територій, а саме :

- структурне перебудування виробничого комплексу;

- зменшення залежності від зовнішньо регіональних поставок, імпорту зі заміщенням власним виробництвом;
- перенесення податкового тягаря з виробництва на соціально надлишкове споживання, на надприбуток;
- створення регіональних інвестиційних та інноваційних фондів;
- реконструкція підприємств.

Реформування соціально-економічної структури можливо тільки в умовах розвитку соціально відповідального бізнесу на цих територіях. Соціальна відповідальність бізнесу проявляється в різноманітних формах. Зовнішня соціальна відповідальність стосується не лише споживачів, постачальників та інших партнерів компанії, але й суспільства в цілому та тих громад, на території яких присутній бізнес. Соціально-відповідальна корпорація має безліч можливостей розвитку суспільства і територій; це – і природоохоронна діяльність, і реалізація різноманітних соціальних програм стосовно підтримки та розвитку різних груп населення, і благоустрій територій, і участь у розвитку громадянського суспільства тощо.

Рівень соціально відповідального бізнесу в Україні поки що недостатньо розвинений. Фахівці відзначають, що за типом реалізації політики соціальної відповідальності українські компанії теж можна поділити на три групи: перша – промислові підприємства гірничо-металургійного комплексу, хімічної галузі, машинобудування і енергетики. Це підприємства великого бізнесу, що виростили із колишньої господарської системи радянського періоду, суттєве навантаження у сфері соціальної політики в даному випадку зумовлено певними галузевими та історичними особливостями їх розвитку; суттєві зміни останнім часом у сфері соціальних зобов'язань цих підприємств відбулися внаслідок поліпшення кон'юнктури світових ринків. Друга – компанії із зарубіжним капіталом, що є найбільш послідовними реалізаторами корпоративної соціальної відповідальності в Україні. Найбільше підприємств такого типу спостерігається у банківській сфері, страховій галузі, агропромисловому комплексі. Ці компанії мають можливості переймати досвід материнських структур і спроможні більш комплексно формувати відносини за всіма напрямками корпоративної соціальної відповідальності, проявляти високу активність у різних соціальних ініціативах. Третю групу становлять українські компанії нового періоду з вітчизняним капіталом, що є лідерами розвитку високотехнологічних галузей економіки, найбільш мобільні сфери впровадження корпоративної соціальної відповідальності.

Сучасний стан і специфіка регіональної політики в окремих державах Європи і в світі є результатом тривалих еволюційних процесів. Народження регіональної політики, як напрямок національної політики держави, випадає на 30-ті роки ХХ століття. Спочатку європейська (як і американська або австралійська) регіональна політика сприймалась як інструмент згладжування надмірних диспропорцій в соціально-економічному розвитку регіонів, в основному за рахунок, перерозподілу грантів і субсидій регіонам і територіям, що мають певні проблеми розвитку. Такі цілі вимагали центрально керованої системи планування та управління з чіткими цілями та задачами для кожного рівня влади.

Централізований підхід до регіональної політики в сучасних умовах є непродуктивним і не дозволяє у повній мірі розкрити можливості всіх регіонів.

Уряди країн ЄС та інших країн світу (зокрема, Бразилії і Китаю) приділяють все більше уваги принципам партнерства та координації, стратегічного планування та цільового спрямування коштів.

Одночасно обсяги фінансування регіональної політики в цих країнах постійно зростають, а також посилюється контроль за їх використанням і глибина аналізу впливу конкретних заходів та інструментів з метою удосконалення політики в майбутньому. Україна може багато підкреслити з цього пулу практик і підходів, звичайно засновуючись на місцевому контексті та специфіці розвитку регіонів України.

В Україні, при наявності значних просторових економічних і соціальних диспропорцій, існує феномен невідповідності між економічною міцністю регіону та його показниками соціального добробуту та якості життя. На територіях з високим рівнем промислового розвитку, які є лідерами за показниками ВРП на душу населення, промислового виробництва та експорту, спостерігаються гострі проблеми – високі рівні депопуляції, складна екологічна ситуація, низькі показники тривалості життя, народжуваності та інше.

Очевидно, що державна регіональна політика повинна запропонувати радикально нові підходи до стимулювання розкриття потенціалу даних регіонів, стимулювання соціально-економічного розвитку, впровадження принципів та умов сталого розвитку, через застосування новітніх технологій та інструментів, заснованих на унікальних рисах і можливостях даних регіонів, принципах корпоративної соціальної відповідальності між державою бізнесом та громадянами.

Тому сьогодні виглядає критично важливим переосмислення суті державної регіональної політики як скоординованої в просторі секторальної політики з метою забезпечення єдності всієї державної території, вирівнювання диспропорцій в регіональному розвитку, для забезпечення належної якості життя людини незалежно від місця її проживання. Сьогодні є очевидним, що в умовах глобальних соціально-економічних процесів, зокрема кризового характеру, завдання щодо реалізації концепції гідної праці МОП не може розглядатися поза контекстом соціальної відповідальності.

Концептуальною основою дій уряду, працівників і роботодавців, що забезпечують зв'язок між соціальним прогресом та економічним розвитком, зокрема в умовах світової фінансово-економічної кризи, став Глобальний пакт про робочі місця, прийнятий у червні 2009 р. на 98-й сесії Міжнародної конференції праці [4]. Він підкреслює важливість реалізації конкретних заходів з наступних напрямів:

приділення першочергової уваги потребам захисту та розширення зайнятості шляхом створення життєздатних підприємств, надання високоякісних послуг загального користування і формування адекватної системи соціального захисту в межах міжнародних та національних заходів, спрямованих на сприяння економічному відновленню і розвитку;

посилення підтримки вразливих категорій осіб, які значно постраждали внаслідок кризи, зокрема молоді, низькооплачуваних та малокваліфікованих працівників, зайнятих у неформальній економіці, а також трудових мігрантів;

концентрація зусиль на підтримці рівня зайнятості та полегшенні процесу зміни роботи, забезпечення доступу безробітних на ринок праці, формування й

зміцнення ефективних державних служб зайнятості та інших інститутів ринку праці;

забезпечення рівного доступу до підвищення кваліфікації, якісного навчання та освіти для створення умов економічного відновлення і розширення можливостей у цій галузі;

відмова від прийняття протекціоністських рішень, недопущення руйнівних наслідків дефляційних спіралей заробітної плати та погіршення умов праці;

застосування національних і міжнародних трудових норм, що підтримують процеси відновлення економіки й робочих місць, скорочення гендерної нерівності;

участь у соціальному діалозі та ведення колективних переговорів між роботодавцями та працівниками як конструктивному процесі, спрямованому на максимальне посилення впливу антикризових заходів з урахуванням потреб реальної економіки;

забезпечення відповідності короткострокових заходів принципам економічної, соціальної та екологічної сталості;

забезпечення синергетичного ефекту між державою і ринком, ефективне дієве регулювання ринкових економік, включно з нормативно-правовим середовищем, що дозволить створювати життєздатні підприємства і робочі місця в різних секторах та ін.

Висновки. Основною умовою удосконалення регіональної політики держави є принцип соціальної відповідальності: права людини (зокрема в сфері праці), трудові й добросовісні ділові практики, навколишнє середовище, участь у житті місцевих громад та їх розвиток, взаємодія зі споживачами та організаційне управління. При цьому, реалізація цих дій та напрямів неможлива без впровадження принципів соціальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Ермоленко А.Н. Этика ответственности и социальное бытие человека (современная немецкая практическая философия) / А.Н. Ермоленко. – К.: Наук. Думка, 1994. – 200 с.
2. Ермоленко А.М. Комунікативна практична філософія: підручник / А.М. Ермоленко. – К.: Лібра, 1999. – 488 с.
3. Ермоленко А.М. Соціальна етика та екологія. Гідність людини. – шанування природи: монографія / М.А. Ермоленко. – К.: Лібра, 2010. – 416 8 с.
4. Колот А. Соціальна відповідальність людини як чинник стійкої соціальної динаміки: теоретичні засади / А. Колот // Україна: аспекти праці. – 2011. – № 3. – С. 3–9.

Regional development is a complex and gradual process, which requires efficient and effective institutions of governance, as well as close cooperation between government, business organizations and social groups at every level. Accordingly, the state regional policy plays a very important role in the formation of socio-economic development of regions as stakeholders.

State regional policy – priority part of the overall socio-economic policy of the state, which is a set of legal and socio-economic methods aimed at the development of

the productive forces of the regions, rational use of resources concentrated in these areas to ensure sustainable development and improvement of territorial organization of society.

In the state regional policy is important, on the one hand, preserve the possibility of priority development for those regions that have a particularly important socio-economic and strategic significance to promote the development of cities and regions with great scientific potential. They can become «points of growth» of the economy, enterprises that are critical to the livelihoods of the local population. The development of scientific and technical potential is attractive for cooperation of investment capital that gives the chance the further development of these territories, the introduction of foreign experience in production, development of scientific technologies and on this basis strengthening conditions for growth of socio - economic indicators.

On the other hand, requires special methods and control measures for regions with difficult business conditions, and, as a consequence, complex socio-economic problems, such as environmental conditions, high unemployment and migration problems. The main directions of state policy in relation to crisis areas are the creation of conditions for development of these areas, namely:

- the structural transformation of the industrial complex;
- reduce dependence on external regional supply, import substitution of own production;
- transferring the tax burden from production to socially excessive consumption, excess profit;
- the creation of regional investment and innovation funds;
- reconstruction of enterprises.

The reform of the socio-economic structure is possible only in the conditions of development of socially responsible business in these areas. The social responsibility of business manifests itself in various forms. External social responsibility concerns not only consumers, suppliers and other company partners, but also society in General, and those communities on whose territory there is business. A socially responsible Corporation has many opportunities for the development of companies and territories; it and environmental activities, and the implementation of various social programs on support and development of various population groups and territories, and participation in the development of civil society.